

Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Boylamsal Bir Araştırma¹ (A Longitudinal Research on the Entrepreneurship Inclination of University Students)

Şeyma Gün EROĞLU^a Umut AVCI^b

^a Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Muğla, Türkiye. guneroglu@mu.edu.tr

^b Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Muğla, Türkiye. aumut@mu.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Girişimcilik
Girişimcilik eğilimi
Girişimcilik eğitimi
Üniversite öğrencileri

Gönderilme Tarihi 28 Eylül
2021

Revizyon Tarihi 8 Aralık
2021

Kabul Tarihi 10 Aralık 2021

Makale Kategorisi:

Araştırma Makalesi

Amaç – Bu çalışmada, işletme bölümü lisans öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerinin birinci ve dördüncü sınıfta farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amaçlanmıştır.

Yöntem – Çalışma, nicel ve boylamsal bir çalışmadır. Bu kapsamda öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini ölçmek için 2015 yılı Ekim ayında ve 2019 yılı Mayıs ayında anket tekniği ile veri toplanmıştır. Girişimcilik eğilimlerini ölçmek için Koh (1996) tarafından geliştirilen, İşcan ve Kaygın (2011) tarafından Türkçe diline geçirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçek, kendine güven, yenilikçilik, başarıya ihtiyacı, içsel kontrol odağı, risk alma eğilimi ve belirsizliğe tolerans boyutlarından oluşmaktadır.

Bulgular – Çalışmanın sonunda, öğrencilerin birinci ve dördüncü sınıftaki girişimcilik eğilimlerinin anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin belirsizliğe karşı tolerans düzeylerinin oldukça düşük olduğu belirlenmiştir.

Tartışma – Öğrencilerin girişimcilik eğilimleri ekonomik koşullardan etkilenebilmektedir. Çalışmada aynı öğrenci grubundan farklı periyotlarda (2015 yılında ve 2019 yılında) veri toplanmıştır. Öğrencinin girişimcilik eğilimi veri toplanan dönemlerdeki ulusal veya uluslararası ekonomik koşullardan etkilenmiş olabilir. Ayrıca, araştırma verilerinin tek bir devlet üniversitesinin öğrencilerinden toplanması sonuçlar üzerinde etkili olabilir.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Entrepreneurship
Entrepreneurship
inclination
Entrepreneurship education
University students

Received 28 September 2021

Revised 8 December 2021

Accepted 10 December 2021

Article Classification:

Research Article

Purpose – This study's aim is to investigate whether there is a significant difference between the entrepreneurship inclination of business students in their first year and fourth year.

Design/methodology/approach – This article presents a quantitative and longitudinal study. In this context, data were collected with survey techniques in October 2015 and May 2019 to measure the entrepreneurial trends of students. The scale developed by Koh (1996) and validated in Turkish by İşcan and Kaygın (2011) was used to measure entrepreneurial inclination. The scale consists of self-confidence, innovativeness, need to achieve, intrinsic control focus, tendency to take risks, and tolerance to uncertainty dimensions.

Findings – In the study's conclusion, the students do not exhibit a significant difference between entrepreneurship inclination of business students in their first year and fourth year. Moreover, the student's tolerance for ambiguity is very low.

Discussion – The students' entrepreneurial inclinations can be affected by economic conditions. In the study, data were collected from the same group of students in different periods (in 2015 and 2019). The student's entrepreneurial inclinations may have been affected by national or international economic conditions during which data was collected. In addition, the collection of research data from students of a single public university can impact results.

¹ Bu çalışma IV. Uluslararası Girişimcilik, İstihdam ve Kariyer Kongresinde sözlü olarak sunulmuş ve özet olarak yayınlanmıştır.

Önerilen Atıf/ Suggested Citation

Eroğlu, Ş.G., Avcı, U. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Boylamsal Bir Araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13 (4), 3607-3621.

1. Giriş

Girişimcilik ile ekonomik büyüme arasındaki doğrusal bağlantının varlığına yönelik bulgular özellikle gelişmekte olan ülkelerde girişimcilik faaliyetlerinin daha fazla önemsenmesine neden olmaktadır (Hall ve diğerleri, 2010). Gelişmekte olan ülkelerde girişimcilik davranışlarının toplumun her kesiminde teşvik edilmeye başlanması girişimciliğin genellikle ekonomik büyüme ile olan pozitif ilişkisinden kaynaklandığı düşünülebilir. Birçok ülkede girişimciliği toplumun özellikle genç kesimine yaymak için üniversiteler başta olmak üzere farklı eğitim basamaklarında öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini ve motivasyonlarını artırıcı derslere yer verilmektedir (Boubker ve diğerleri, 2021). Hatta bazı yükseköğretim kurumlarında “girişimcilik” adıyla örgün ya da yaygın bölümler/programlar açılmaktadır.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yükseköğretim kurumları, diğer kamu kuruluşları ve özel sektör kuruluşları arasında girişimciliği geliştirici yaygın eğitim programlarının teşvik edildiği dikkati çekmektedir. Bu bağlamda, son yıllarda üniversite öğrencilerinin eğitimleri esnasında alacakları bazı derslerin (örneğin; girişimcilik, yenilikçilik vb. dersler) veya bir bütün olarak eğitimlerinin onların girişimcilik eğilimlerini olumlu yönde etkilediğine ilişkin görüşler ön plana çıkmaya başlamıştır (Seçgin, 2020). Bu bağlamda, Yılmaz (2014)’a göre, girişimcilik eğitimi bir toplumun fertlerinin girişimci beceri ve tutumlarının oluşabilmesi ve bu sayede toplumun hem ekonomik hem de sosyal açıdan gelişimi için önemlidir. Uygun ve Güner (2016) ise, girişimciliğin ekonomiyi ve sosyal yaşamı geliştirici etkilerinin olumlu olmasının ve hatta gelişime hız kazandırmasının girişimcilik eğitimi ön plana çıkardığını vurgulamaktadır.

Son yıllarda girişimcilik ile ilgili derslerin üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik çok sayıda çalışma yapıldığı dikkati çekmektedir (Balaban ve Özdemir, 2008). Mevcut çalışmaların tamamına yakını lisans veya önlisans eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisini kesitsel veriler üzerinden inceleyen çalışmalardır. Oysaki, öğretim sürecini bir bütün olarak değerlendirebilmek için girişimcilik eğilimini bir süreç olarak ele almak gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda, bu çalışmada potansiyel girişimci olarak kabul edilebilecek işletme bölümü öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri boylamsal bir yöntem ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Girişimcilik ve Girişimci Kavramları

Girişimcilik, hem gelişmekte hem de gelişmiş ülkelerde istihdam ve ekonomik refah yaratmak için bir çare olarak görülmektedir. Bu çerçevede, yukarıda da belirtildiği üzere girişimcilik ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğuna ilişkin yargı kabul görmektedir (Packham ve diğerleri, 2010: 568). Bir başka ifadeyle, başarılı girişimcilik uygulamaları ekonomik kalkınmanın, büyümenin ve refah ekonomisinin başarılmasında harekete geçirici bir rol oynamaktadır (Kirzner, 2009: 145). Bu nedenle, ülkeler için girişimcilik faaliyetlerini ve düzeyini artırmak, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ulusal bir politika haline gelmeye başlamış, hem politik hem de ekonomik bir araç haline dönüşmüştür (Levenburg ve Schwarz, 2008).

Girişimcilik; değişim yönetimi, yenilikçilik, çevresel dinamizm, yeni ürün geliştirme, küçük işletme yönetimi gibi konularla bağlantılı ve hatta iç içe geçmiş durumdadır (Low ve MacMillan, 1988: 141). Girişimciliğin bu çok boyutlu yönü üzerinden hareket eden Morris ve diğerleri (2010:9) girişimciliği “fırsatlardan yararlanmak için kendine özgü bir kaynak kombinasyonunu bir araya getirerek değer yaratma süreci” olarak tanımlamıştır. Girişimcilik sürecini sosyal ağlar üzerinden açıklamaya çalışan Birley (1985: 108-109) ise, girişimcinin para, alan ve ekipman kaynakları ile başarılı olacağına dair inanç, en iyi nasıl ilerleyeceğine dair fikir ve mevcut hakkındaki bilgileri araştırdığı dinamik bir süreç olarak ele almış ve bu süreçte özellikle girişimcinin temas kurma ve ağlarını geliştirme yeteneğinin temel unsur olduğunu ifade etmiştir.

Girişimcilik olgusuna ilişkin tanımlar incelendiğinde, konuyu farklı açılardan ele alan tanımların yer aldığı dikkati çekmektedir. Bu tanımlar incelenince, literatürde girişimciliğin ne olduğu ve girişimcinin ne yaptığı konusunda bir fikir birliği oluşmadığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda, girişimci büyük insan okulu tarafından sezgileri, canlılığı, enerjisi, sabrı ve özsaygısı fazla olarak dünyaya gelen kişi olarak görülmektedir. Klasik okul girişimciyi, yenilik yapan, yaratıcı yönü güçlü ve buluş yapan kişi olarak görmektedir. Yönetim okulunun ise girişimciyi, risk alan, organize eden, yöneten ve bir girişime sahip olan kişi olarak ele aldığı dikkati çekmektedir. Liderlik okulu da girişimciyi benzer şekilde, motive eden, yönlendiren ve liderlik eden

bir kişi olarak açıklamaktadır. Buna karşın, iç girişimcilik okulunun girişimciyi açıklamaya çalışırken görece daha karmaşık yapılı örgütlerdeki yetenekli yöneticiler üzerine odaklandığı görülmektedir (Koh, 1996: 13).

Girişimcilik faaliyetlerinin başlatılmasında, sürdürülmesinde ve başarısında girişimcinin kritik rolü pek çok bilim insanı tarafından vurgulanmaktadır. Ekonomi bilimi açısından girişimci, kıt kaynakların koordinasyonu konusunda karar alabilen kişidir (Casson, 1982: 23). Bu bağlamda, Schumpeter'in bakış açısına göre girişimci dinamik kapitalizmin kahramanı konumunda ve dinamik çevrede yeni ürünler, yeni pazarlar, yeni malzemeler ve yeni organizasyon biçimleri gibi unsurları kullanarak bunların farklı kombinasyonlarını oluşturan kişidir (Akt. Szirmai ve diğerleri, 2011: 7). Schumpeter'in girişimci tanımı biraz detaylı incelenince, girişimcinin (1) yeni ürün ve hizmet sunan, (2) yeni üretim yöntemleri geliştiren, (3) yeni pazarlarda faaliyette bulunan, (4) yeni hammadde kaynakları bulan, (5) herhangi bir sektörde yeni organizasyonlar kuran yenilikçi bir kişi olarak tanımlanmasının doğru olacağı düşünülebilir (Robinson ve diğerleri, 1991:20). Yukarıda yer alan tanımlarda göze çarpan farklılıklar girişimci olgusuna ilişkin net bir tanım yapmanın mümkün olmadığını göstermekle birlikte klasik yaklaşımdan modern yaklaşıma kadar girişimci tanımında hemen hemen hiç değişmeyen unsurun, faaliyetlerin sonucunda değer yaratma beklentisi ve risk alma davranışı olduğu görülmektedir (Durak ve diğerleri, 2017: 9).

2.2. Girişimcilik Eğilimi ve Bileşenleri

Literatürde, girişimcilik ve girişimci olgusu ile birlikte fazlaca incelenen konulardan bir diğeri girişimcilik eğilimidir. Girişimcilik eğilimi, bir bireyin iş organizasyonları yaratma, yeni fırsatlar bulmak için iş ortamlarını proaktif olarak inceleme, fırsatları pazarlanabilir mal ve hizmetlere dönüştürmek için kaynakları elde etme ve düzenleme, sorunlara yenilikçi çözümler bulma, kar elde etme gayreti içinde olması ile bu davranışlarla ilgili risk üstlenme istekliliğidir (Cromie, 2000). Girişimcilik eğilimi, kişisel dikkati ve deneyimi planlı girişimcilik davranışına yönlendiren zihinsel bir konsantrasyon sürecidir ve girişimcilik faaliyetlerinin oluşumu için alt yapı özelliği göstermektedir (Do ve Dadvari, 2017). Obshonka ve diğerleri (2010), girişimcilik eğiliminin gelecekte yeni bir iş kurmayı planlayan bireyler için güçlü bir gösterge olduğunu belirtmektedir. Bu çerçevede, son yıllarda -çalışmanın giriş kısmında belirtildiği üzere- özellikle genç bireylerin girişimcilik eğilimlerinin artırılması için yoğun bir çabanın olduğu dikkati çekmektedir. Bu çaba kendisini, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde teşvikler ve/veya örgün/yaygın eğitim yoluyla genç bireylere girişimcilik eğilimi kazandırılması şeklinde göstermektedir.

Literatürde girişimcilik eğilimini etkileyen değişkenler içinde "kişilik özelliği" ve "eğitim" olarak iki faktörün ön plana çıktığı görülmektedir. Levenburg ve Schwarz (2008:20), çok sayıda çalışma yeni girişimlerin oluşumunda girişimcinin kişilik özelliklerinin ve bireysel farklılıklarının kilit faktör durumunda olduğunu vurgulamaktadır. Zhao ve diğerleri (2010: 382) ise, hem tarihsel süreç içinde girişimcilikte kişiliğin rolüne olan ilginin ön planda yer aldığını vurgulamakta hem de bu ilginin son yıllarda yeniden ortaya çıkmaya başladığını belirtmektedir. Bu durum, başarılı girişimcilerin kişisel özelliklerinin yeniden inceleme konusu yapılmasına temel oluşturmaktadır. Harris ve diğerleri, (2007:57) ise, girişimcinin başarılı olabilmesi için kişilik özelliği yanında pazardaki fırsatları belirlemelerini ve bunlardan faydalanmalarını sağlayan çeşitli becerilere ve yeteneklere de sahip olmaları gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu nedenle, başarılı girişimcilerin bu beceri, yetenek ve kişilik özelliklerinin incelenmesi ve buna bağlı olarak başarılı girişimciliğin teşvik edilmesi için gerekli sosyal ve ekonomik koşulların belirlenmesinin önemini vurgulanmaktadır (Krizner, 2009: 145).

Eğitimin girişimcilik davranışı üzerindeki etkisine ilişkin literatür önemli ve oldukça kutuplaşmış durumdadır. Krueger ve Carsrud (1993) gibi bazı araştırmacılar eğitimin bireyin girişimcilik eğilimini azalttığını iddia etmektedir. Buna karşın, bazı araştırmacılar ise, bireylerin girişimcilik eğiliminin eğitimle arttığını savunmaktadır (Gürel ve diğerleri, 2010). Eğitim ile girişimcilik eğilimi arasındaki pozitif ilişkiye dikkat çeken araştırmacılar, eğitimin bir bireyin yaratıcılığını, esnekliğini ve farklı durumlara yanıt verme yeteneğini geliştirebileceğini ve böylece yenilikçi davranışlara katkıda bulunabileceğini savunmaktadır. Ronstadt (1985), özellikle eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin bir şirketi ne zaman, nasıl ve nerede kuracaklarını eğitim düzeyi düşük bireylere göre daha iyi bildiklerini iddia etmektedir. Peters (2002) da benzer şekilde eğitimin bireyleri esnek kıldığını ve onlara çevresel fırsatlara açık kalmaları için beceriler kazandırdığını vurgulamaktadır (Akt. Gürel ve diğerleri, 2010).

Eğitim ile girişimcilik eğilimi arasındaki negatif ilişkiye dikkat çeken araştırmacılar ise, örgün eğitimin merakta azalmaya ve riskten kaçışta bir artışa yol açabileceğini savunmaktadır (Fallows, 1985; Gürel ve

diğerleri, 2010). Ronstadt (1984) ise, eğitimin yöntemi üzerinde durmakta ve eğitimin geleneksel yöntemlerle yapılmasının öğrencilerin belirsizliğe olan toleransını azalttığını ve onların yaratıcı düşünme yetenekleri ile yeni bir iş kurma niyetlerini engellediğini iddia etmektedir. Kirby (2005), bu sorunu ortadan kaldırmanın mümkün olduğunu savunmaktadır. Bu kapsamda, yenilikçi ve eleştirel düşünmeyi teşvik etmek için özellikle üniversitelere ve işletmecilik eğitimi veren okullara müfredatlarını, öğretme ve öğrenme yöntemlerini gözden geçirmelerini önermektedir (Gürel ve diğerleri, 2010).

Bu çalışma, girişimcilik eğilimi ile işletmecilik eğitimi arasındaki ilişkiye yönelik eleştirilere gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye özelinde yanıt aramak amacıyla geliştirilmiştir. Çalışmada, girişimcilik eğiliminin, bireylerin kişilik özelliklerinden kaynaklanan ve girişimcilik faaliyetlerinde bulunmaya dair potansiyel ve yatkınlık durumu olduğu öğretisi göz ardı edilmemekte ve bu detayı göz önüne alan araştırma sorularına da cevap aranmaktadır. Bu yönüyle çalışmada, girişimcileri kendine özgü değerleri, tutumları ve ihtiyaçları olan bireyler olarak gören ve girişimcileri girişimci olmayanlardan ayıran, girişimcilikle ilgili psikolojik özellikler okulunun görüşleri göz ardı edilmemektedir. Bu doğrultuda, başarılı girişimcilerin sahip oldukları kişilik özellikleri konusunda literatürde henüz tam bir görüş birliği olmamakla birlikte, girişimcilik eğilimi kapsamında; kendine güven, yenilikçilik, başarıya ihtiyacı, kontrol odağı, risk alma eğilimi ve belirsizliğe toleransın en çok inceleme konusu yapılan unsurlar olduğu görülmektedir.

Kendine Güven

Özgüven, bireyin yeteneklerine olan inancını yansıtmaktadır (Oosterbeek ve diğerleri, 2010: 445) ve deneyimler yoluyla karmaşık bilişsel, sosyal ve fiziksel becerilerin aşamalı şekilde kazanımı sonucu oluşmaktadır (Jung ve diğerleri, 2001: 43). Segal ve diğerleri (2005: 50), özgüvenin girişimcilik eğilimi için elzem olduğunu belirtmekte ve “bir bireyin girişimci olmak için gerekli faaliyet ve görevleri yerine getirebilme becerisinde algıladığı yeterlilik düzeyi” olarak tanımlamaktadır. Chen ve diğerleri (1998: 301) özgüvenin, eylem ve eyleme yönelmişlikle yakın ilişkili olduğunu ve bu sebeple bu olgunun girişimcilerin davranış tercihleri, sebatları ve etkinliklerini öngörebilmek ve incelemek için kullanılabileceğini ileri sürmüştür. Yazarlar ayrıca özgüven ile davranış arasındaki ilişkinin girişimciliği tipikleştirdiğine inanılan belirsizlik ve risk durumlarında en iyi şekilde görülebileceğini ifade etmişlerdir. Bu çerçevede girişimcilerin genellikle her faaliyeti başarılı bir şekilde sonlandırabileceklerine inandıkları ve birtakım aksiliklere ve itirazlara rağmen kendi istek ve amaçları doğrultusunda ilerleme yeteneğine sahip oldukları (Oosterbeek ve diğerleri, 2010: 445) kabul edilmektedir.

Yenilikçilik

Yenilikçilik, kelime anlamından anlaşılacağı üzere “yeninin yaratılması ve pazarlaması” ile ilgilidir (Kline ve Rosenberg, 2010: 175). Önceleri yaratıcılık ve yenilikçilik terimleri, birbirinin yerine kullanılıyor olmasına rağmen daha sonraları yaratıcılığın yenilikçiliğin bir alt kümesi olarak ele alındığı görülmektedir. Son dönemlerde yapılan ampirik çalışmalarda, yenilikçiliğin tanımı yaratıcılık sürecinin sonuçlarını kapsayacak şekilde geliştirilmektedir. Bu tanımlarda, yenilikçiliği oluşturmak için sorunlara yeni çözümler uygulanması gerekliliği vurgulanmaktadır (Zibarras ve diğerleri, 2008: 204-205). Ayrıca bu tanımlardan hareketle yenilikçiliğin ortaya çıkmasının bir ön koşulu olarak değerlendirilen yaratıcılığın en önemli kaynağının ise bireylerin özgün ve farklı düşünme yetenekleri olduğu ifade edilebilir. Bu çerçevede girişimcilik faaliyetlerinde bireyin yaratıcılık ve yenilikçilik kabiliyetini geliştiren kişilik özellikleri ve yetenekleri ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, literatürde yer alan çeşitli tanımlarının ötesinde bir kişilik özelliği olarak yenilikçilik; süreç, ürünler ve hizmetlerin geliştirilmesinde yeni fikirler ve kavramlar peşinde koşma istekliliği olarak tanımlanmaktadır (Huang ve Wang 2011: 564). Bu isteklilik ve kişilik özelliği girişimcinin, yeni ekonomide ayrı bir önem verilen, yenilik ortaya koyabilmesinde oldukça belirleyici bir etkidir. Bu durum ise yenilikçi kişilerin önemli finansal kazanımlar sağlamasına imkan tanır.

Başarma İhtiyacı

Başarma ihtiyacı konusuna ilk vurgu yapan teorisyenlerden birisi David McClelland olmuştur. McClelland, yüksek başarı ihtiyacının önemli bir motivasyon kaynağı olduğunu vurgulamakla birlikte diğer mevki türlerinin sağlayabileceğinden daha yüksek düzeyde başarı kaynaklı tatmin elde etmek için bir kişinin girişimci olma pozisyonu arayışına bir ön hazırlık olduğunu ifade etmiştir (Akt. Carragher ve diğerleri, 2010:931). Ayrıca McClelland, başarıya ihtiyacı yüksek insanların başarıya ihtiyacı düşük insanlara göre

gelecek odaklı olduğunu, enerjik ve yenilikçi faaliyetlerde bulunma ve görev çıktılarını için bireysel sorumluluk alma ihtimallerinin daha yüksek olduğunu ileri sürmektedir (Akt. Collins ve diğerleri, 2004: 97). Bu çerçevede, yüksek düzeyde başarıya ihtiyaç duyan insanlar, davranışlarının sonucunu kontrol edebildiklerine ve hedeflerine yönelik ilerlemeleri konusunda güvenilir geri bildirimle sahip olduklarına inanma eğilimindedir (Wu ve diğerleri, 2007: 931). Bunun yanında, girişimcinin kendini bireysel bağlamda bir girişime adanmış olması muhtemel olduğu için girişimin başarısızlığı aslında bireyin başarısızlığı haline gelir ve bu nedenle de büyük duygusal sonuçlara yol açabilmektedir (Brockhaus, 1980: 511).

Kontrol Odağı

Robinson ve diğerleri (1991: 19) algılanan kişisel kontrolün, bireyin iş çıktıları üzerindeki etkisini ve kontrolünü algılama derecesi ile ilgili olduğunu ifade etmişlerdir. Kontrol odağı olgusu, içsel ve dışsal kontrol odağı olarak iki boyutta incelenmektedir. İçsel kontrol odağı, bireylerin bir sonucu kendi kişilik özellikleri ya da kendi davranışlarına bağlı olarak gerçekleştiğini düşünme derecesini; dışsal kontrol odağı ise, ortaya çıkan sonuçların tesadüf, şans veya kader gibi güçlü ve önceden bilinmeyen diğer faktörlerin bir fonksiyonu olduğunu düşünme derecesini ifade eder (Rotter, 1990: 489). İçsel kontrol odağına sahip olanlar, yaşamlarındaki sonuçlar üzerinde bizzat kendilerinin önemli bir etkiye sahip olduklarına inanırlarken, dışsal kontrol odağına sahip bireyler, yaşamlarında şans, kader gibi dışsal kuvvetlerin egemen olduğu düşüncesindedirler (Thomas ve Mueller, 2000: 292). Daha basit bir şekilde ifade etmek gerekirse, insanların yaşamları üzerindeki kişisel kontrole olan inançları, önemli olaylara ilişkin algılarını, yaşama karşı tutumlarını ve çalışma davranışlarını etkilemektedir (Lumpkin ve Erdoğan, 2004: 27). Kroeck ve diğerleri (2010: 22)'ne göre, girişimcilikle ilgili durumlar, yoğun çaba gerektiren ciddi derecede belirsizlik içeren durumlardan biridir. Sadece kişisel yeterliliğine güçlü inancı olanlar böylesi bir belirsizlikle başa çıkabilir. Bu açıklamalar doğrultusunda, girişimcilerin en temel özelliklerinden birinin onların içsel kontrol odağına sahip olmaları ve dolayısıyla da karşılaştıkları sonuçlar üzerinde önemli ölçüde etkilerinin olduğunu düşünme eğiliminde olmaları olduğu söylenebilir.

Risk Alma Eğilimi

Risk alma, bilinmeyene doğru cesurca harekete geçmeyi, ağır borç almayı ve/veya belirsiz ortamlardaki girişimcilere önemli kaynaklar sağlamayı içermektedir (Rauch ve diğerleri, 2009: 763). Brockhause (1980: 513) risk alma eğilimini, başarısızlığın sonuçlarına maruz kalmadan önce birey tarafından hedeflenen durumun başarısıyla ilişkili ödüllere ulaşmanın algılanan ihtimali olarak tanımlamıştır. Sitkin ve Pablo (1992: 13) ise risk alma eğilimini, karar vericinin ya risk alma ya da riskten kaçınma yatkınlığı olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte Simon ve diğerleri (2000: 119) risk algısı ile risk eğilimi arasında ayırım yapılması gerekliliği iddiasında bulunmaktadır. Her bireyin belirli bir karara ilişkin risk algısı farklıdır. Buna göre, bazı bireyler ortaya çıkan faydada daha yüksek bir risk unsuru algılandıkça, bazıları ise elde edilecek bu stratejik sonuçta daha düşük risk unsuru olduğunu düşünebilir. Risk alma eğilimi, bir bireyin kişiliğinin bir parçası olan temel ve derin bir özellik veya davranıştan kaynaklanmaktadır (Landqvist ve Stålhandske, 2011: 11). Bazı araştırmacılar ise, risk almayı bir kişilik özelliğinden –kişilik özellikleri zaman içinde çok az değişim gösterir- çok, bir tutum olarak ele almanın daha doğru olacağını düşünmektedir. Bu görüşteki araştırmacılara (Bolton ve Lane, 2012: 222) göre, yaşanan önemli bir kayıptan sonra risk alma eğilimine yönelik algı olumsuzla dönebilir.

Belirsizliğe Karşı Tolerans

Belirsizliğe tolerans, bir bireyin belirsizlik içeren durumlara olumlu cevap verebilme yeteneğidir. Bu sonuç, bir kişinin daha fazla bilgi aramaya çalışmadan belirsiz bir ortamda aldığı kararların doğruluğundan emin olduğu anlamına gelmektedir (Teoh ve Foo, 1997: 73). Bir başka ifadeyle, bireylerdeki belirsizlik toleransı, onların bu duruma ne kadar dayanabileceğini belirlemektedir (Altınay ve diğerleri, 2012: 491). Girişimcilik kararlarının, yenilikçi ve özgün eylemlerle sonuçlanması çoğu zaman belirsizlik içermektedir (Teoh ve Foo, 1997: 73). Kroeck ve diğerleri (2010: 22)'ne göre ise, girişimcilikle ilgili durumlar, yoğun çaba gerektiren ciddi derecede belirsizlik içeren durumlardan biridir. Öyle ki sadece kişisel yeterliliğine güçlü inancı olanlar böylesi bir belirsizlikle başa çıkabilir. Bu sebeple, girişimcilerin sürekli olarak günlük ortamlarında yerleşik kuruluşların yöneticilerinden daha fazla belirsizlikle karşı karşıya kaldıkları söylenebilir (Shane ve diğerleri, 2003: 266). Schere (1982) iş kurmanın doğası gereği öngörülemez nitelikte olması sebebiyle belirsizliğe toleransın girişimciler için önemli bir özellik olduğunu ileri sürmüştür (Akt. Shane ve diğerleri, 2003: 266).

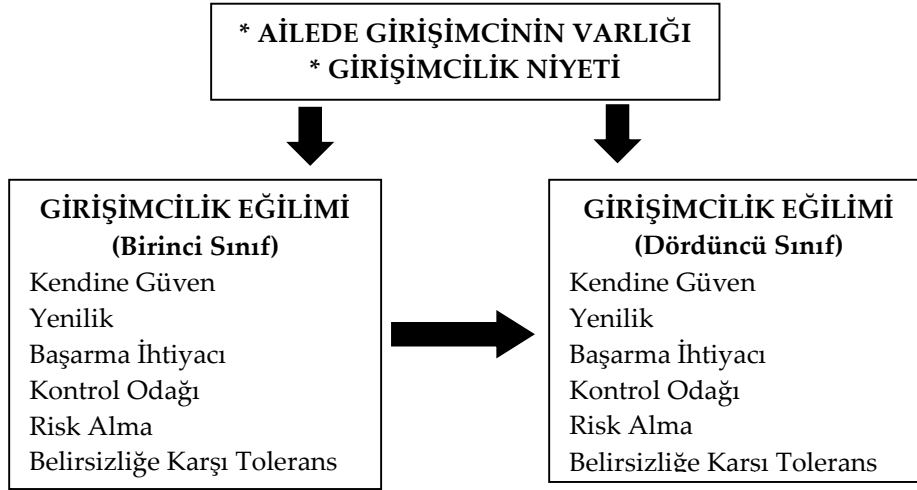
Girişimciler, genellikle yetersiz bilgiler içeren kararlar almakta ve -sonuçları belirsiz olan- girişim yaratma konusunda çok fazla zaman ve çaba harcamaktadırlar. Bu nedenle girişimciler, günlük olarak belirsizlikle baş etmek zorundadır (Altınay ve diğerleri, 2012: 491).

3. Yöntem

Çalışmanın yöntem kısmında; araştırma modeli ve hipotezleri sunulmuş, araştırmanın örnekleme ve veri toplama aracı konusunda bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli ve Hipotezler

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin birinci sınıftaki girişimcilik eğilimleri ile dördüncü sınıftaki girişimcilik eğilimleri arasında farklılık olup olmadığını tespit etmektir. Bu sebeple boylamsal araştırma yapılması planlanmıştır. Boylamsal araştırmaların temel amacı, ele alınan değişkenlerin zamana bağlı olarak değişimlerini incelemek olduğu için bu değişkenlere yönelik farklı zamanlarda yinelenen ölçümlerin yapılması bir gerekliliktir. Boylamsal araştırmalar, eğilim belirlemek, ortak özelliklere sahip bir örnekleme incelemek veya aynı kişilerin zamana bağlı eğilim değişimlerini ortaya çıkarabilmek için özellikle tercih edilmektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014: 179). Türkçe literatürde, potansiyel girişimciler olarak görülen üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini incelemek için gerçekleştirilen nicel ve nitel çalışmaların tamamının kesitsel araştırmalar olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu çalışmanın, üniversite öğrencilerinin lisans eğitimi boyunca farklı zaman aralıklarında girişimcilik eğilimlerinin ne yönde değiştiği konusunda literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın kavramsal modeli Şekil 1’de sunulmaktadır. Bu model literatürde yer alan ampirik kanıtlara göre oluşturulmuştur. Modeli esas alarak geliştirilen hipotezler aşağıda yer almaktadır:

- H1. Öğrencilerin birinci sınıftaki ve dördüncü sınıftaki girişimcilik eğilimleri anlamlı farklılık göstermektedir.
H2a. Öğrencilerin birinci sınıftaki girişimcilik eğilimleri girişimcilik niyetine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
H2b. Öğrencilerin dördüncü sınıftaki girişimcilik eğilimleri girişimcilik niyetine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
H3a. Öğrencilerin birinci sınıftaki girişimcilik eğilimleri ailede girişimcinin varlığına göre anlamlı farklılık göstermektedir.
H3b. Öğrencilerin dördüncü sınıftaki girişimcilik eğilimleri ailede girişimcinin varlığına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Türkiye’deki devlet üniversitelerinin işletme bölümlerinde eğitim alan birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Evrene ulaşmanın zor olması nedeniyle, örneklem olarak Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü öğrencileri belirlenmiştir. Bu kapsamda, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümünde öğrenim gören 98 birinci sınıf öğrencisinden 2015 yılı Ekim ayında anket tekniği ile veri toplanmıştır. Aynı gruptaki 79 öğrenciden aynı ölçme aracı kullanılarak 2019 yılı Mayıs

ayında tekrar veri toplanmıştır. Çoğunluğu aynı olan öğrenci grubundan toplam 177 veri elde edilmiştir. Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından öğrenciler ile yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Örneklemin özellikleri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Örneklemin Özellikleri

	Örneklemin Özellikleri (Birinci Sınıf)		Örneklemin Özellikleri (Dördüncü Sınıf)	
	N	%	N	%
Cinsiyet				
Kadın	46	46,9	40	50,6
Erkek	52	53,1	39	49,4
Aile içinde girişimci var mı?				
Evet	47	48	23	29,1
Hayır	51	52	56	70,9
Mezun olduktan sonraki mesleki planınız nedir?				
Sürekli kamu sektöründe çalışmak istiyorum	23	23,5	17	21,5
Sürekli özel sektörde çalışmak istiyorum	17	17,3	10	12,7
Hemen kendi işimi kurmak istiyorum	13	13,3	10	12,7
Bir süre çalıştıktan sonra kendi işimi kurmak istiyorum	45	45,9	42	53,2
Uzun vadede girişimcilik yapma ihtimaliniz var mı?				
Var	67	69,8	48	60,7
Yok	29	30,2	30	39,3

3.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmada nicel bir araştırmadır ve veriler anket tekniği ile toplanmıştır. Öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini ölçmek için Koh (1996) tarafından işletme eğitimi alan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini ölçmek için geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçeye geçerliliği İşcan ve Kaygın (2011) tarafından Türkiye’deki iki devlet üniversitesinde eğitim alan İİBF öğrencilerinden veri toplanarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu ölçek, “kendine güven”, “yenilikçilik”, “başarma ihtiyacı”, “kontrol odağı”, “risk alma” ve “belirsizliğe karşı tolerans” olmak üzere altı boyuttan ve 28 ifadeden oluşmaktadır. Araştırma verilerini analiz etmeden önce ölçeğin güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Bu bağlamda, tüm ifadelerin Alpha Güvenilirlik katsayısı 0.90 olarak hesaplanmıştır. Boyutlara göre güvenilirlik katsayıları ise, Tablo 2’de görüldüğü üzere sosyal bilimler açısından kabul edilebilir sınırlar içindedir.

Tablo 2. Ölçeğin Güvenilirlik Katsayıları (Cronbach Alpha)

Boyutlar	İfade Sayısı	Güvenilirlik Katsayısı
Kendine Güven	4	.85
Yenilikçilik	6	.75
Başarma İhtiyacı	5	.69
Kontrol Odağı	6	.72
Risk Alma	5	.76
Belirsizliğe Karşı Tolerans	2	.67

3.4. Verilerin Analizi

Veri toplama aracının Türkçeye geçerliliği bu çalışma ile benzer örneklem grubu üzerinde (üniversite öğrencileri) gerçekleştirildiği için tekrar faktör analizi yaparak ölçeğin yapı geçerliliği test edilmemiştir. Dolayısıyla veri toplama aracında yer alan ifadelerin, Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yapılan önceki çalışmalarda belirlenen ilgili boyutlar altında toplandığı varsayılmıştır. Veri analizinin ilk aşamasında, öğrencilerin (birinci sınıftaki ve dördüncü sınıftaki) girişimcilik eğilimlerine ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikler belirlenmiştir. Daha sonra t-testi yapılarak öğrencilerin birinci ve dördüncü sınıftaki girişimcilik eğilimleri arasında farklılık olup olmadığı ortaya çıkarılmıştır. “Üçüncü aşamada, katılımcıların hem birinci sınıftaki hem de dördüncü sınıftaki girişimcilik eğilimlerinin girişimcilik niyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için t-testi yapılmıştır”. Son aşamada ise, girişimcilik eğiliminin ailede girişimcinin varlığına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için t-testi yapılmıştır.

4. Bulgular

Tablo 3'te örneklemin birinci sınıftaki ve dördüncü sınıftaki girişimcilik eğilimlerine dair aritmetik ortalamalar, standart sapmalar, en yüksek ve en düşük değerler sunulmuştur. Daha sonra, bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadıkları test edilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Girişimcilik Eğilimine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler (Birinci ve Dördüncü Sınıf)

Boyutlar	Katılımcıların Girişimcilik Eğilimlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler (Birinci Sınıf)				Katılımcıların Girişimcilik Eğilimlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler (Dördüncü Sınıf)			
	$\bar{x}$	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek	$\bar{x}$	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Kendine Güven	3,88	0,79	1,50	5,00	3,74	0,76	1,50	5,00
Yenilikçilik	3,75	0,68	1,67	5,00	3,73	0,56	2,33	5,00
Başarma İhtiyacı	3,72	0,70	1,40	4,80	3,67	0,60	2,40	4,80
Kontrol Odağı	3,94	0,63	1,67	5,00	3,95	0,43	2,83	4,83
Risk Alma	3,72	0,78	1,00	5,00	3,75	0,57	2,20	5,00
Belirsizliğe Karşı Tolerans	2,31	1,26	1,00	5,00	2,36	0,90	1,00	5,00

Örneklemin birinci sınıftaki girişimcilik eğilimi ile dördüncü sınıftaki girişimcilik eğiliminin aritmetik ortalamaları kıyaslanınca kendine güven, yenilik ve başarıma ihtiyacı boyutlarındaki değişimin negatif; kontrol odağı, risk alma ve belirsizliğe karşı tolerans boyutlarındaki değişimin ise pozitif olduğu dikkati çekmektedir. Hem birinci sınıf hem de dördüncü sınıflarda aritmetik ortalaması en düşük boyut olarak "belirsizliğe karşı tolerans" ön plana çıkmaktadır. Aritmetik ortalaması en yüksek boyut ise, "kontrol odağıdır". Her iki örnek grubu için de diğer boyutların aritmetik ortalamalarının, genellikle ölçeğin orta noktası olarak kabul edilen 3'ün üzerinde olduğu görülmektedir.

Çalışmanın bu aşamasında, (a) katılımcıların hem birinci sınıftaki hem de dördüncü sınıftaki girişimcilik eğilimleri ile girişimcilik niyetleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek, (b) girişimcilik eğilimlerinin ailede girişimcinin varlığına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek, (c) öğrencilerin girişimcilik niyeti ile girişimcilik eğilimleri arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla, değişkenler arasındaki farkı ortaya koymak için t-testi yapılmış ve aritmetik ortalamalar üzerinden farklılığın kaynağı ortaya çıkarılmıştır.

Tablo 4. Birinci Sınıftaki ve Dördüncü Sınıftaki Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki Farklılıklar

		Varyansın Eşitliği için Levene'nin Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin T-Testi		
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-uçlu)
Kendine Güven	Eşit	,810	,369	-1,246	172	,214
	Eşit değil			-1,255	168,5	,211
Yenilikçilik	Eşit	3,877	,051	-,176	165	,861
	Eşit değil			-,178	163,1	,859
Başarma İhtiyacı	Eşit	1,735	,190	-,210	165	,834
	Eşit değil			-,212	164,5	,833
Kontrol Odağı	Eşit	7,163	,008	-,190	171	,850
	Eşit değil			-,197	167,5	,844
Risk Alma	Eşit	5,757	,018	,128	168	,898
	Eşit değil			,131	162,5	,896
Belirsizliğe Karşı Tolerans	Eşit	16,036	,000	201	173	,841
	Eşit değil			208	170,9	,835

Çalışmanın temel sorunsalını açıklayabilmek için yapılan t-testi sonucunda, -beklenenin aksine- birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Buna göre, H1 hipotezi desteklenmemiştir. Bu bulguya dayanarak, lisans düzeyindeki işletme eğitiminin, katılımcıların girişimcilik eğilimlerini farklılaştırmadığı söylenebilir

Tablo 5. Girişimcilik Niyetine Göre Girişimcilik Eğilimi Ortalamalarının Farklılığı (Birinci Sınıf)

Boyutlar	Girişimcilik Niyeti	$\bar{x}$	ss	t	df	p
Kendine Güven	Var	4,04	0,67	2,937	94	0,004*
	Yok	3,55	0,92			
Yenilikçilik	Var	3,86	0,66	2,420	94	0,017*
	Yok	3,50	0,69			
Başarma İhtiyacı	Var	3,87	0,66	3,306	94	0,001*
	Yok	3,38	0,69			
Kontrol Odağı	Var	4,02	0,63	1,682	94	0,096
	Yok	3,79	0,58			
Risk Alma Eğilimi	Var	3,88	0,78	3,068	94	0,003*
	Yok	3,37	0,68			
Belirsizliğe Karşı Tolerans	Var	2,35	1,34	0,350	94	0,727
	Yok	2,25	1,10			

*p<0,05

Örneklem birinci sınıftayken elde edilen veriler analiz edildiğinde, eğitim hayatının başında olan katılımcıların girişimci olma niyetlerine göre girişimcilik eğilimlerinin farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan t-testinde; girişimci olma niyeti olanların “kendine güven”, “yenilikçilik”, “başarma ihtiyacı” ve “risk alma eğilimlerinin” girişimci olma niyetinde olmayanlardan daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 5). Buna göre H_{2a} hipotezi kontrol odağı ve belirsizliğe karşı tolerans boyutları dışında desteklenmiştir.

Tablo 6. Girişimcilik Niyetine Göre Girişimcilik Eğilimi Ortalamalarının Farklılığı (Dördüncü Sınıf)

Boyutlar	Girişimcilik Niyeti	$\bar{x}$	ss	t	df	p
Kendine Güven	Var	4,01	0,63	4,293	77	0,000*
	Yok	3,33	0,76			
Yenilikçilik	Var	3,97	0,53	5,538	77	0,000*
	Yok	3,36	0,38			
Başarma İhtiyacı	Var	3,82	0,60	2,712	77	0,008*
	Yok	3,45	0,53			
Kontrol Odağı	Var	4,09	0,40	3,775	77	0,000*
	Yok	3,74	0,38			
Risk Alma Eğilimi	Var	3,95	0,49	4,284	77	0,000*
	Yok	3,44	0,54			
Belirsizliğe Karşı Tolerans	Var	2,41	0,95	0,604	77	0,548
	Yok	2,29	0,82			

*p<0,05

Öğrencilerden dördüncü sınıfta elde edilen verilerin analizi sonucu onların girişimci olma niyetlerine göre girişimcilik eğilimlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı tekrar test edilmiştir. Araştırma bulgularının, öğrencilerin birinci sınıftaki durumundan çok az farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu bağlamda, girişimci olma niyeti olanların, girişimcilikle ilgili bir niyeti olmayanlara göre, “kendine güven”, “yenilikçilik”, “başarma ihtiyacı” ve “risk alma eğilimlerinin” daha yüksek olduğu bulunmuştur (bkz. Tablo 6). Bundan başka, birinci sınıftaki durumdan farklı olarak, girişimcilik niyeti açısından öğrencilerin dördüncü sınıftayken içsel kontrol odağı boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre, girişimci olma niyetindeki katılımcıların “içsel kontrol odağı” algısının diğerlerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. H_{2b} hipotezi kısmen desteklenmiştir.

Tablo 7. Ailede Halihazırda Girişimci Olup Olmamasına Göre Girişimcilik Eğilimi Ortalamalarının Farklılığı (Birinci Sınıf)

Boyutlar	Ailede Girişimci Olup Olmaması	$\bar{x}$	ss	t	df	p
Kendine Güven	Var	3,86	0,75	-0,224	96	0,823
	Yok	3,90	0,84			
Yenilikçilik	Var	3,74	0,72	-0,160	96	0,873
	Yok	3,77	0,65			
Başarma İhtiyacı	Var	3,72	0,74	0,023	96	0,982
	Yok	3,72	0,67			
Kontrol Odağı	Var	3,99	0,63	0,717	96	0,475
	Yok	3,90	0,63			
Risk Alma	Var	3,78	0,83	0,724	96	0,471
	Yok	3,66	0,74			
Belirsizliğe Karşı Tolerans	Var	2,38	1,36	0,537	96	0,593
	Yok	2,24	1,18			

Öğrenciler birinci sınıfta iken katılımcıların ailelerinde girişimci olup olmamasının, onların girişimcilik eğilimlerinde istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığını tespit etmek için yapılan analiz sonucu, girişimcilik eğiliminin hiçbir boyutunun ailede girişimci olup olmaması değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Tablo 7’de görüldüğü üzere H_{3a} hipotezi desteklenmemiştir.

Tablo 8. Ailede Halihazırda Girişimci Olup Olmamasına Göre Girişimcilik Eğilimi Ortalamalarının Farklılığı (Dördüncü Sınıf)

Boyutlar	Ailede Girişimci Olup Olmaması	$\bar{x}$	ss	t	df	p
Kendine Güven	Var	4,13	0,58	3,013	77	0,004*
	Yok	3,58	0,77			
Yenilikçilik	Var	4,08	0,49	3,814	77	0,000*
	Yok	3,59	0,52			
Başarma İhtiyacı	Var	3,94	0,66	2,636	77	0,010*
	Yok	3,56	0,54			
Kontrol Odağı	Var	4,16	0,39	2,841	77	0,006*
	Yok	3,87	0,41			
Risk Alma	Var	4,09	0,41	3,672	77	0,000*
	Yok	3,61	0,56			
Belirsizliğe Karşı Tolerans	Var	2,28	0,95	-0,529	77	0,598
	Yok	2,40	0,89			

* $p < 0,05$

Öğrencilerin (dördüncü sınıf) ailelerinde girişimci olup-olmamasının onların girişimcilik eğilimini farklılaştırıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan veri analizi sonucunda örneklemin birinci sınıftaki durumunun aksine, “belirsizliğe karşı tolerans” boyutu hariç, tüm diğer boyutlarda ailesinde girişimci olanların, ailesinde girişimci olmayanlara göre girişimcilik eğilimlerinin yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 8). H_{3b} hipotezi kısmen desteklenmiştir. Öğrencilerin eğitim hayatının son döneminde ve iş hayatına atılmak üzere oldukları bir zamanda toplanan verilerden elde edilen bulgularından yola çıkarak, üniversite öğrencilerinin yakın çevrelerinde başarılı bir girişimci rol modelinin bulunmasının, onların girişimcilik eğilimini artırabileceği söylenebilir. Nitekim Kickul ve diğerleri, (2008: 321) girişimci anne ya da babaya sahip olmanın özellikle kız öğrencilerin girişimcilik niyetlerini olumlu şekilde etkilediğini ortaya çıkarmıştır.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, işletme eğitimi alan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin eğitim sürecinin başı (birinci sınıf) ve sonunda (dördüncü sınıf) farklılık yaratıp yaratmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, bir devlet üniversitesi olan Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nde lisans düzeyinde eğitim alan öğrencilerden veri toplanmıştır. Çalışmanın sonunda, öğrencilerin birinci sınıftaki girişimcilik eğilimleri ile dördüncü

sınıftaki girişimcilik eğilimlerinin farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Grupların aritmetik ortalamaları incelenince, öğrencilerin dördüncü sınıftaki girişimcilik eğilimlerinin genellikle birinci sınıfa göre daha düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Bu sonuç, çalışmanın beklenmeyen bir sonucudur. Bunun nedeni, 2018 yılında etkisini daha belirgin şekilde gösteren küresel ekonomik krize ilişkin haberlerin öğrenciler üzerinde yarattığı algıya bağlanabilir. Bu bağlamda, 2015 yılındaki ekonomik koşulların 2018 yılına göre görece daha olumlu algılandığı düşünülebilir. Nitekim Durak ve diğerleri (2017: 18) ekonomik krizlerin girişimcilik faaliyetlerine başlamak için genellikle bir tehdit olarak görüldüğünü, fakat bazı girişimcilerin özellikle yenilik ve yaratıcılığa dair yetenekleri sayesinde bu tehditleri fırsata dönüştürebildiklerini belirtmişlerdir. Benzer şekilde, işletme bölümü lisans öğrencileri üzerinde yapılan kesitsel bir çalışmada, Doğaner ve Altunoğlu (2010: 109), aynı zaman dilimindeki birinci ve dördüncü sınıfta olan farklı öğrenci gruplarının ilk ve son sınıf olup olmamalarına göre girişimcilik eğilimi düzeylerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı bulgusuna ulaşmışlardır.

Batı kaynaklı literatür incelendiğinde, eğitimin ve spesifik olarak da girişimcilik eğitiminin, çeşitli eğitim düzeylerinde yer alan (lise, lisans ve yüksek lisans) öğrencilerin girişimcilik ile ilgili farkındalıklarının, yetkinlerinin ve işe başlama eğilimlerinin artmasını sağladığı yönünde pek çok bulguya rastlanmaktadır (Peterman ve Kennedy, 2003: 131; Raposo ve Do Paço, 2011: 456, Matlay, 2008: 391; Souitaris ve diğerleri, 2007: 566; Harris ve diğerleri, 2007: 57). Bunun yanında, Avrupa Komisyonunun 2020 Eylem Planında yer alan öncelikli üç çalışma alanının ilkinin, “büyümeyi ve iş yaratmayı desteklemek için girişimci eğitimi ve öğretimi” olduğu deklare edilmiştir. Ayrıca, konunun önemine işaret eden şu ifadelerle yer verilmiştir:

Avrupa, iş yaratan daha fazla girişimciye ihtiyaç duyduğu için tüm AB ülkelerinde bu tür bir eğitimi desteklemek gereklidir. Avrupa Komisyonu'nun temel amacı, girişimcilik eğitimi teşvik etmek ve ilkokuldan üniversiteye ve ötesine kadar her seviyede önemini vurgulamaktadır” (<https://ec.europa.eu/> - 29.09.2019).

Konu Türkiye özelinde ele alındığında, girişimcilik eğitiminin üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğiliminin ortaya çıkmasında etkili ve yeterli bir unsur olmadığına yönelik araştırma bulguları (Balaban ve Özdemir, 2008: 147; Tağraf ve Halis, 2008: 103; Uluyol, 2013: 362) ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında Turker ve Selcuk (2009: 155) üniversitelerin girişimcilik için yeterli bilgi ve ilhamı öğrencilere verebildiğinde, gençler arasında girişimciliğin bir kariyer seçeneği olarak öne geçme ihtimalini artırabileceğini vurgulamaktadır. Nitekim Özkoç ve diğerleri (2018: 114) tarafından kariyer tercihleri ve girişimcilik eğitimi ilişkisi üzerine yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerinin özel ve kamu sektöründen ziyade akademisyenlik ve girişimcilik alternatiflerini daha fazla tercih etme eğiliminde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bütün bunlara ilave olarak Peterman ve Kennedy (2003:131) gibi bazı araştırmacılar ise girişimciliğe karşı olumlu bir tutum geliştirmenin ideal aşamasının çarpıcı bir şekilde çocukluk ve ergenlik yılları olduğunu ileri sürmektedir. Bu doğrultuda ülkemizde girişimcilik derslerinin, potansiyel girişimciler olarak görülen üniversite öğrencilerinin, hatta temel eğitim düzeyindeki öğrencilerin bile, iş kurma niyet ve faaliyetleri üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla hem boylamsal hem de nitel araştırmaların birlikte yapılmasının daha kapsamlı bulgular elde edilmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca ülke ekonomilerinin kalkınmasında itici güç olarak görülen girişimcilik faaliyetlerinin artırılması ve kurulan girişimlerin başarısının sürdürülebilirliği açısından eğitim sisteminin en alt kademesinden en üst kademesine kadar girişimcilik üzerine sistemli eğitim programlarının düzenlenmesinin etkileri de ayrı bir çalışma konusu olarak ele alınabilir.

Çalışmanın önemli bulgularından biri de öğrencilerin hem birinci sınıfta hem de dördüncü sınıfta “belirsizliğe karşı tolerans” düzeylerinin oldukça düşük olmasıdır. Buna karşın, bu çalışmada öğrencilerin “kontrol odağı”, “kendine güven” ve “yenilikçilik” eğilimleri daha yüksek düzeydedir. Benzer şekilde İşcan ve Kaygın (2011), Eroğlu ve diğerleri (2016), Gürol ve Atsan (2006)’ın çalışmalarında üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tolerans boyutunun düşük olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında, Erdem (2001)’in Antalya ilindeki küçük girişimciler üzerinde yaptığı çalışmada girişimcilerin belirsizlikten kaçınma düzeylerinin ortalamasının üstünde olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, Hofstede’in (2001: 151) kültür boyutları modelinde Türkiye için belirsizlikten kaçınma kültür boyutunun güçlü olduğu savı ile tutarlıdır.

Bu çalışma, boylamsal bir çalışma olarak özgün sonuçlar ortaya koymakla birlikte bazı kısıtlara sahiptir. Çalışmanın birinci kısıtı, örneklemin tek bir devlet üniversitesinin öğrencilerinden oluşmasıdır. Bu konuda gelecekte yapılacak çalışmaların daha büyük bir örneklem ile ülke genelindeki üniversitelerden veri

toplayarak gerçekleştirilmesi önerilebilir. Ayrıca, ülkemizde statüsü farklı olan devlet ve vakıf üniversiteleri arasında da kıyaslama yapılabilir. Çalışmanın ikinci kısıtı, öğrencilerin veri toplanan dönemde ekonomik koşulların etkisine yönelik algılarının ölçülmemesidir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, çevresel değişim hızına veya ekonomik koşullara ilişkin algının ölçülmesinin bir aracı değişken olarak anlamlı katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın üçüncü kısıtı, birinci sınıf ve son sınıfta veri toplanan öğrencilerden elde edilen verilerin birbiri ile eşleştirilememesidir. Bu kapsamda, birinci sınıf ve son sınıf öğrencilerinden veri toplarken anket formlarına isim yazdırarak eşleştirme yapılması daha sağlıklı sonuçlar verecektir. Bu durumda eşleştirilmiş t-testi yaparak tek tek öğrenci bazında ortalamaları kıyaslamak da mümkün olabilecektir.

KAYNAKLAR

- Altınay, L., Madanoğlu, M., Daniele, R. ve Lashley, C. (2012). The influence of family tradition and psychological traits on entrepreneurial intention. *International Journal of Hospitality Management*, 31(2), 489-499.
- Balaban, Ö. ve Özdemir, Y. (2008). Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İİBF Örneği, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 3(2), 133-148.
- Birley, S. (1985). The role of networks in the entrepreneurial process. *Journal of Business Venturing*, 1(1), 107-117.
- Bolton, D. L. ve Lane, M. D. (2012). Individual entrepreneurial orientation: Development of a measurement instrument. *Education+ Training*, 54(2/3), 219-233.
- Boubker, O., Arroud, M. ve Ouajdouni, A. (2021). Entrepreneurship education versus management students' entrepreneurial intentions. A PLS-SEM approach. *The International Journal of Management Education*, 19(1).
- Brockhaus Sr, R. H. (1980). Risk taking propensity of entrepreneurs. *Academy of Management Journal*, 23(3), 509-520.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (16. Baskı), Ankara, Pegem Akademi.
- Carraher, S. M., Buchanan, J. K. ve Puia, G. (2010). Entrepreneurial need for achievement in China, Latvia, and the USA. *Baltic Journal of Management*, 5(3), 378-396.
- Casson, M. (1982). *The entrepreneur: An economic theory*. (İkinci Baskı) London, Rowman ve Littlefield.
- Chen, C. C., Greene, P. G. ve Crick, A. (1998). Does entrepreneurial self-efficacy distinguish entrepreneurs from managers?. *Journal of Business Venturing*, 13(4), 295-316.
- Collins, C.J., Hanges, P.J. ve Locke, E.A. (2004). The relationship of achievement motivation to entrepreneurial behavior: A meta-analysis. *Human Performance*, 17(1), 95-117.
- Cromie, S., (2000). Assessing Entrepreneurial Inclinations: Some Approaches Empirical Evidence, *European Journal of Work and Organizational Psychology*, (9)1, 13-30.
- Do, B.R. ve Dadvari, A. (2017). The influence of the dark triad on the relationship between entrepreneurial attitude orientation and entrepreneurial intention: A study among students in Taiwan University. *Asia Pacific Management Review*, 22:185-191.
- Doğaner, M. ve Altunoğlu, A. E. (2010). Adnan menderes üniversitesi Nazilli iktisadi ve idari bilimler fakültesi işletme bölümü öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 103-110.
- Durak, İ., İrmiş, A. ve Özdemir, L. (2017). *Girişimcilik Anadolu Kent Girişimciliğinden Örnekler*, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Erdem, F. (2001). Girişimcilerde Risk Alma Eğilimi ve Belirsizliğe Tolerans İlişkisine Kültürel Yaklaşım, *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 43-61.

- Eroğlu, F., Sarıkaya, M. ve Eroğlu, Ş. G. (2016). Postmodern Kültür Bağlamında Kuşaklararası Girişimcilik Olgusu ve Davranış Tutarsızlığı Üzerine Bir Araştırma, *International Conference on Eurasian Economies*, 2016 Bildiri Kitabı, Macaristan, 150-159.
- Fallows, J. (1985). The case against credentialism. *The Atlantic Monthly*, December, 49-67.
- Gürel, E., Altınay, L. ve Danele, R. (2010). Tourism students' entrepreneurial intentions. *Annals of Tourism Research*, 37(3), 646-669.
- Gürol, Y. ve Atsan, N. (2006). Entrepreneurial characteristics amongst university students: Some insights for entrepreneurship education and training in Turkey. *Education+ Training*, 48(1), 25-38.
- Hall, J.K., Daneke, G. A. ve Lenox, M.J. (2010). Sustainable development and entrepreneurship: Past contributions and future directions. *Journal of Business Venturing*, 25(5), 439-448.
- Harris, M. L., Gibson, S. G. ve Taylor, S. R. (2007). Examining the impact of small business institute participation on entrepreneurial attitudes. *Journal of Small Business Strategy*, 18(2), 57-76.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. London, Sage Publications Inc.
- European Commission, <https://ec.europa.eu/> Erişim Tarihi: 29.09.2019
- Huang, S. K. ve Wang, Y. L. (2011). Entrepreneurial orientation, learning orientation, and innovation in small and medium enterprises. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 24, 563-570.
- İşcan, Ö. F. ve Kaygın, E. (2011). Potansiyel girişimciler olarak üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 275-286.
- Jung, D. I., Ehrlich, S. B., De Noble, A. F. ve Baik, K. B. (2001). Entrepreneurial self-efficacy and its relationship to entrepreneurial action: A comparative study between the US and Korea. *Management International*, 6(1), 41-53.
- Kickul, J., Wilson, F., Marlino, D. ve Barbosa, S. D. (2008). Are misalignments of perceptions and self-efficacy causing gender gaps in entrepreneurial intentions among our nation's teens?. *Journal of Small Business and Enterprise Development*. 15(2), 321-335.
- Kirby, D. A. (2005). Entrepreneurship education: Can business schools meet the challenge. In Proceedings of the 2005 San Francisco-Silicon Valley Global Entrepreneurship Research Conference, USA, pp. 173-193.
- Kirzner, I. M. (2009). The alert and creative entrepreneur: A clarification. *Small Business Economics*, 32(2), 145-152.
- Kline, S. J. ve Rosenberg, N. (2010). An overview of innovation. İçinde: *Studies on Science and the Innovation Process: Selected Works of Nathan Rosenberg* (pp. 173-203).
- Koh, H. C. (1996). Testing hypotheses of entrepreneurial characteristics: A study of Hong Kong MBA students. *Journal of managerial Psychology*, 11(3), 12-25.
- Kroeck, K. G., Bullough, A. M. ve Reynolds, P. D. (2010). Entrepreneurship and differences in locus of control. *Journal of Applied Management and Entrepreneurship*, 15(1), 21-49.
- Krueger, N. F. ve Carsrud, A. L. (1993). Entrepreneurial intentions: Applying the theory of planned behavior. *Entrepreneurship and Regional Development*, 5(4): 315-330.
- Landqvist, H. ve Stålhandske, P. (2011). Risk propensity of entrepreneurs-A study of underlying factors in background and personality in comparison with managers. University of Gothenburg, *Management ve Organisation* 11:64.
- Levenburg, N. M. ve Schwarz, T. V. (2008). Entrepreneurial orientation among the youth of India: The impact of culture, education and environment. *The Journal of Entrepreneurship*, 17(1), 15-35.
- Low, M.B. ve MacMillan, I.C. (1988). Entrepreneurship: Past research and future challenges. *Journal of Management*, 14(2), 139-161.

- Lumpkin, G. T. ve Erdogan, B. (2004). If not entrepreneurship, can psychological characteristics predict entrepreneurial orientation? A pilot study. *The ICAFI Journal of Entrepreneurship Development*, 1(1), 21-33.
- Matlay, H. (2008). The impact of entrepreneurship education on entrepreneurial outcomes. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 15(2), 382-396.
- Morris, M. H., Kuratko, D. F. ve Covin, J. G. (2010). *Corporate entrepreneurship ve innovation*. USA, (Third Edition), South-Western Cengage Learning.
- Obschonka, M., Silbereisen, R. K., & Schmitt-Rodermund, E. (2010). Entrepreneurial intention as developmental outcome. *Journal of Vocational Behavior*, 77(1), 63-72.
- Oosterbeek, H., Van Praag, M. ve Ijsselstein, A. (2010). The impact of entrepreneurship education on entrepreneurship skills and motivation. *European Economic Review*, 54(3), 442-454.
- Özkoç, H., Marangoz, M. ve Aydın, A. E. (2018). Öğrencilerin Kariyer Alternatiflerini Etkileyen Faktörler ve Girişimcilik Eğitimi. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(1), 98-119.
- Packham, G., Jones, P., Miller, C., Pickernell, D. ve Thomas, B. (2010). Attitudes towards entrepreneurship education: a comparative analysis. *Education + Training*, 52(8/9), 568-586.
- Peterman, N. E. ve Kennedy, J. (2003). Enterprise education: Influencing students' perceptions of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 28(2), 129-144.
- Peters, N. (2002). Mixed embeddedness: Does it really explain immigrant enterprise in Western Australia?. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, 8(1/2): 32-53.
- Raposo, M. ve Do Paço, A. (2011). Entrepreneurship education: Relationship between education and entrepreneurial activity. *Psicothema*, 23(3), 453-457.
- Rauch, A., Wiklund, J., Lumpkin, G. T. ve Frese, M. (2009). Entrepreneurial orientation and business performance: An assessment of past research and suggestions for the future. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3), 761-787.
- Robinson, P. B., Stimpson, D. V., Huefner, J. C. ve Hunt, H. K. (1991). An attitude approach to the prediction of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 15(4), 13-32.
- Ronstadt, R. (1985). The educated entrepreneurs: A new era of entrepreneurial education is beginning. *American Journal of Small Business*, Summer, 7-23.
- Ronstadt, R. (1984). *Entrepreneurship: Text, Cases and Notes*. Dover, MA: Lord.
- Rotter, J. B. (1990). Internal versus external control of reinforcement: A case history of a variable. *American Psychologist*, 45(4), 489-493.
- Seçgin, Y. (2020). Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(1): 803-827.
- Segal, G., Borgia, D. ve Schoenfeld, J. (2005). The motivation to become an entrepreneur. *International journal of Entrepreneurial Behavior ve Research*, 11(1), 42-57.
- Shane, S., Locke, E. A. ve Collins, C. J. (2003). Entrepreneurial motivation. *Human Resource Management Review*, 13(2), 257-279.
- Simon, M., Houghton, S. M. ve Aquino, K. (2000). Cognitive biases, risk perception, and venture formation: How individuals decide to start companies. *Journal of Business Venturing*, 15(2), 113-134.
- Sitkin, S. B. ve Pablo, A. L. (1992). Reconceptualizing the determinants of risk behavior. *Academy of Management Review*, 17(1), 9-38.
- Souitaris, V., Zerbini, S. ve Al-Laham, A. (2007). Do entrepreneurship programmes raise entrepreneurial intention of science and engineering students? The effect of learning, inspiration and resources. *Journal of Business Venturing*, 22(4), 566-591.

- Szirmai, A., Naudé, W. ve Goedhuys, M. (2011). *Entrepreneurship, innovation, and economic development*. İçinde: *Entrepreneurship, Innovation, and Economic Development: An Overview*, A. Szirmai, W. Naud, M. Goedhuys (Der), Oxford University Press. (ss.3-32)
- Tağraf, H. ve Halis, M. (2008). Üniversitelerdeki Girişimcilik Eğitiminin Girişimsel Öz Yetkinlik Algısı Üzerine Etkisi: Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 3(2), 91-107.
- Teoh, H.Y. ve Foo, S.L. (1997). Moderating effects of tolerance for ambiguity and risktaking propensity on the role conflict-perceived performance relationship: Evidence from Singaporean entrepreneurs. *Journal of Business Venturing*, 12(1), 67-81.
- Thomas, A. S. ve Mueller, S. L. (2000). A case for comparative entrepreneurship: Assessing the relevance of culture. *Journal of International Business Studies*, 31(2), 287-301.
- Turker, D. ve Selçuk, S. (2009). Which factors affect entrepreneurial intention of university students?. *Journal of European Industrial Training*, 33(2), 142-159.
- Uygun, M. ve Güner, E. (2016). Girişimcilik Eğiliminin Gelişiminde Girişimcilik Eğitiminin Rolü. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(5): 37-57.
- Uluyol, O. (2013). Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesi: Gölbaşı Meslek Yüksekokulu Örneği, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 349-372.
- Wu, S., Matthews ve Dagher, G. K. (2007). Need for achievement, business goals, and entrepreneurial persistence. *Management Research News*, 30(12), 928-941.
- Yılmaz, Ali Sırrı. 2014. Bir Sosyal Değişim Ajansı Olarak Girişimcilik Eğitimi. *Journal of World of Turks*, 6(1): 297-310.
- Zhao, H., Seibert, S. E. ve Lumpkin, G. T. (2010). The relationship of personality to entrepreneurial intentions and performance: A meta-analytic review. *Journal of Management*, 36(2), 381-404.
- Zibarras, L. D., Port, R. L. ve Woods, S. A. (2008). Innovation and the 'Dark Side' of Personality: Dysfunctional Traits and their Relation to Self-Reported Innovative Characteristics. *The Journal of Creative Behavior*, 42(3), 201-215.